

Motion till riksdagen 2024/25:3428

av **Annika Hirvonen m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2024/25:161 Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716) i de delar som avser 1 kap. 8 § samt avslår lagförslaget i övrigt.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa kontroller vid inpassering genom larmbågar och röntgenkontroller av t.ex. väskor och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att presentera en samlad redogörelse för hur omfattande problematiken med införsel av otillåtna föremål är på förvaren i dag och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om besked om hur den dynamiska säkerheten på förvaren kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rättssäkerheten vid beslut som rör förvar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Människor som hålls i förvar är särskilt utsatta. De kan lida av trauman från krig, tortyr och förföljelse, psykisk ohälsa eller andra hälsoproblem som förvärras i en sluten miljö. De lever dessutom med en stor osäkerhet inför framtiden och har inte möjlighet att träffa familjemedlemmar och anhöriga under normala former. Förvarstagna lever därmed i en utsatthet som är djupt påfrestande och som riskerar att leda till psykiska och fysiska problem.

Mot denna bakgrund är det avgörande att förvaren utformas som trygga, humana platser, där ordning och säkerhet råder utan att miljön påminner om ett fängelse. Förvarstagna behöver inte fler kontrollåtgärder som ökar deras utsatthet och inskränker deras privatliv – de behöver ökad rättssäkerhet, stöd, information, goda relationer med personalen och en miljö där deras rättigheter värnas och respekteras.

Miljöpartiet är kritiskt till regeringens breda ansats att införa utökade tvångs- och kontrollåtgärder inne på förvaren, genom bl.a. kroppsvisitationer, rumsvisitationer och övervakning av privata besök. Dessa åtgärder riskerar att få negativa effekter på de förvarstagnas välbefinnande och trygghet samt att bryta ned förtroendet mellan personal och förvarstagna. Sammantaget ser vi med stor oro på att regeringens förslag i praktiken omvandlar förvaren till fängelselika institutioner, i strid med internationella riktlinjer.

Nej till fler förvarsplatser

Vi har på senare tid sett en utveckling där fler människor frihetsberövas utan brottsmisstanke, ibland på godtyckliga grunder och under lång tid. Att ta människor i förvar är ett allvarligt ingrepp i den personliga friheten och bör endast användas som en sista utväg, aldrig en rutinåtgärd. Vi anser att mindre ingripande åtgärder, såsom uppsikt, bör användas i större utsträckning och i första hand, hellre än förvar. Detta skulle inte bara vara mer kostnadseffektivt utan också mer i linje med en human och rättssäker migrationspolitik.

Kostnaderna för förvaren har ökat snabbt. Samtidigt tyder flera granskningar och utredningar på brister i kompetensförsörjning, säkerhetsarbete och organisering av verksamheten. Det finns också stora brister vad gäller rättssäkerheten för förvarstagna. Att i detta läge utöka antalet förvarsplatser utan att först säkerställa att nuvarande verksamhet är rättssäker och välfungerande riskerar att leda till längre och godtyckliga frihetsberövanden, med ökade intrång i människors rättigheter som följd.

Miljöpartiet menar att resurserna i stället bör riktas mot att förbättra kvaliteten i befintliga förvar, öka transparensen, stärka rättssäkerheten och utveckla alternativa åtgärder som uppsikt. En sådan inriktning skulle vara mer i linje med en human och rättssäker migrationspolitik.

Stärk säkerheten vid inpassering – men skydda också den personliga integriteten

Det främsta behovet bakom regeringens förslag på skärpta tvångs- och kontrollåtgärder uppges vara problem med införsel av otillåtna föremål på förvaren. Vi konstaterar samtidigt att utredningen inte redogör för aktuell statistik eller tydligt redovisar hur vanligt förekommande det är att vapen och narkotika faktiskt smugglas in. Tillsammans med remissinstanser som Institutet för mänskliga rättigheter och Civil Rights Defenders ifrågasätter vi därför nödvändigheten av de många och omfattande åtgärder som enligt regeringen ska öka säkerheten vid förvaren.

Migrationsverket har å sin sida påpekat att det under åren förekommit ordnings- och säkerhetsproblem på förvaren, i synnerhet kopplat till narkotika. Enligt myndigheten handlar problemen i stort om införsel av droger och vapen, narkotikapåverkade individer och fall av försäljning av droger inne på förvaren. Migrationsverket uppger att otillåtna föremål främst förs in i samband med att förvarstagna anländer till förvaren eller genom besök. Dessa uppgifter har i viss mån bekräftats av Justitieombudsmannen i samband med inspektioner.

Miljöpartiet har förståelse för att det finns reella problem inne på en del av förvaren. Införsel av otillåtna föremål såsom droger och vapen innebär risker för både förvarstagna och personal och bidrar till en otrygg miljö. Vi är eniga i att förvaren måste vara

trygga platser, där ordning råder och där människor kan känna sig trygga och bemötta med tillit och respekt – inte som misstänkta eller kriminella.

Samtidigt måste säkerheten upprätthållas på ett sätt som inte gör förvaren till anstaltsliknande institutioner. De säkerhetsfrämjande åtgärder som införs måste vara både träffsäkra och proportionerliga i förhållande till varje individs grundläggande rättigheter. Därför vill vi rikta in åtgärderna mot det faktiska problemet – själva införseln av otillåtna föremål vid inpassering till förvaren – snarare än mot de förvarstagnas privatliv inne på förvaren. Vi anser att allmänna och effektiva kontroller vid inpassering, t.ex. genom larmbågar och röntgenkontroller av väskor och jackor, skulle förebygga mycket av problematiken som Migrationsverket och JO uppmärksammat, utan att inskränka människors integritet och privatliv. Säkerhetsåtgärder i form av larmbågar och röntgenkontroller förekommer i samband med inpassering till bl.a. butiker, flygplatser och domstolar. Det kan därmed argumenteras för att många människor någon gång genomgått den typen av säkerhetskontroll och att det uppfattas som en vanligt förekommande säkerhetsåtgärd. Det kan dessutom anses som en mindre ingripande åtgärd i den personliga integriteten än t.ex. manuell kroppsvisitation. Vi anser därutöver att denna typ av kontroll vid inpassering bör vara lika på alla förvar och lika för alla som tillträder förvaret, förvarstagna, besökare och personal. På så sätt blir kontrollen av införseln mer omfattande samtidigt som behovet av de mest integritetskränkande åtgärderna minskar.

Miljöpartiet tar samtidigt till sig det som flera remissinstanser uppmärksammar, om att utredningen inte redogör för aktuell statistik eller tydlig redovisning av hur vanligt förekommande det är att vapen och narkotika faktiskt smugglas in. Mot den bakgrunden föreslår vi att vårt förslag om att stärka kontrollen och säkerheten vid inpassering på förvaren utvärderas, för att undersöka om den typen av åtgärd får effekt på införseln av otillåtna föremål. Att införa ytterligare tvångs- och kontrollåtgärder, så som regeringen föreslår, utan att kunna visa på omfattningen av problemet är enligt Miljöpartiets uppfattning inte proportionerligt. Vi uppmanar regeringen att återkomma med en samlad redogörelse för hur omfattande problematiken med införsel av otillåtna föremål är på förvaren i dag.

Avslutningsvis anser vi att den bästa vägen för att skapa trygghet och säkerhet på förvaren är genom en dynamisk säkerhet – dvs. genom närvarande, utbildad och empatisk personal som bygger relationer och förebygger konflikter. Att investera i personalens kompetens och arbetsmiljö stärker tryggheten bättre än ökade tvångsbefogenheter. Förslag på sådana åtgärder framhålls även av bl.a. Amnesty International, Asylrättscentrum och Institutet för mänskliga rättigheter. Regeringen bör återkomma med besked om hur den dynamiska säkerheten på förvaren kan stärkas.

Ett grundläggande brott mot barnets rättigheter

Miljöpartiet är särskilt oroat över regeringens förslag i förhållande till barn och barnfamiljer. Varje gång ett barn hålls i förvar sker en allvarlig kränkning av barnets rättigheter enligt barnkonventionen, som är svensk lag. Barns hälsa, utveckling och känsla av trygghet skadas redan vid korta perioder av frihetsberövande. FN:s barnrättskommitté har upprepade gånger kritiserat frihetsberövande av barn på migrationsrättslig grund och uppmanat Sverige att helt förbjuda detta.

Barnombudsmannen har i sitt remissvar uttryckt oro över hur förvarsplaceringar kan påverka barn, både direkt och indirekt. De betonar att barn aldrig ska frihetsberövas på grund av migrationsstatus. Vidare konstaterar de att flera av de föreslagna åtgärderna saknar behovsprövning och att utredningen brister i analysen av barnets bästa i enlighet med barnkonventionen.

Miljöpartiet har sedan länge krävt att barn och barnfamiljer helt ska undantas från placering i förvar. Förvar av barn måste förbjudas. Inget barn ska behöva vistas i ett låst boende utan möjlighet att frivilligt lämna det – oavsett barnets eller föräldrarnas migrationsstatus.

Regeringens retorik underminerar asylrättens legitimitet

Miljöpartiet ser med stor oro på den språkförskjutning som skett i regeringens beskrivning av asylsökande och förvarstagna. I denna proposition, liksom i andra politiska initiativ, går en röd tråd av misstänkliggörande och kriminalisering av människor som i själva verket söker skydd från krig, förtryck och klimatkatastrofer.

Vi avvisar bestämt denna retorik. Sverige måste upprätthålla en tydlig skiljelinje mellan brottsbekämpning och migrationshantering. Att likställa asylsökande och förvarstagna med kriminella undergräver förtroendet för rättsstatens grundprinciper och riskerar att driva fram ett kallare och mer slutet samhälle.

Proportionalitet och rättssäkerhet måste vara vägledande

Vi är kritiska till stora delar av propositionen men välkomnar regeringens förslag om att uttryckligen skriva in proportionalitetsprincipen i utlänningslagen. Det är en självklar rättssäkerhetsprincip att varje ingripande åtgärd från det offentliga ska vara nödvändig och stå i rimlig proportion till det syfte som eftersträvas. Att denna princip nu föreslås skrivas in i utlänningslagen är ett viktigt steg för att tydliggöra vilka krav som ska gälla för myndigheters tvångs- och kontrollåtgärder.

Institutet för mänskliga rättigheter har i sitt remissvar avstyrkt förslagen i propositionen i sin helhet, med undantag för just införandet av proportionalitetsprincipen i utlänningslagen. De konstaterar att flera av de föreslagna åtgärderna inte lever upp till de krav på rättssäkerhet, förutsebarhet och effektivitet som följer av både svensk grundlag och internationella konventioner om mänskliga rättigheter. Vi delar uppfattningen att propositionen innehåller en mängd förslag som i praktiken undergräver proportionalitetsprincipens innebörd. Flera av de föreslagna åtgärderna är långtgående, saknar tydlig behovsprövning och riskerar att drabba individer godtyckligt – särskilt personer som inte misstänks för brott men ändå frihetsberövas. Propositionen bryter därmed mot proportionalitetsprincipens anda och måste i huvudsak avslås.

Annika Hirvonen (MP)

Mats Berghund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)